

Oslo, 16.01. 2023

Store utfordringer for villreinen i Norge

- **Villreinen trenger ambisiøse nasjonalpolitiske rammer og langsiktig, helhetlig økosystembasert forvaltning.**

Notat etter innspillmøter om villrein til arbeid med Stortingsmelding

Naturvernforbundet takker for invitasjon og vi gir følgende skriftlige innspill basert på møter 08.12. 2022 og 10.01. 2023.

Dette er et veldig viktig arbeid!

Villreinen er en rødlista art som vi har et internasjonalt bevaringsansvar for. Villreinen er arealkrevende, avhengig av forskjellige arealer gjennom året og den er særlig sårbar for klimaendringer. Alvorligste trussel på både kort og lang sikt er likevel arealtap og oppsplitting av leveområder, som er hovedårsaker til rødlisting. Samtidig er det også flere andre faktorer som bidrar til økt press på våre villreinbestander. Det er avgjørende at gode, fagbaserte tiltak knyttet til alle villreinens utfordringer implementeres i helhetlig økosystembaserte forvaltningsplaner. Inngrepsstans i alle villreinområder samt restaurering av viktige arealer vil være helt avgjørende grep om vi skal greie å bevare langsiktig levedyktige villreinbestander.

Utfordringer:

Kvalitetsnorm dokumenterer konkrete utfordringer i hvert enkelt villreinområde. Naturvernforbundet mener utfordringene for villreinen er godt kjent. Kunnskapen etter lang tid med veldig god forskning er stor. Det er kjent mange konkrete tiltak for å restaurere villrein fjellene. Vi er inne i FNs restaureringstid og ambisiøse restaureringsprosjekter i villreinområdene må prioriteres.

- ➔ Den største utfordringen er mangel på politisk vilje til å prioritere natur generelt og villrein fjellene spesielt.
- ➔ Villrein fjellene er særlig ødelagt og blir fortsatt ødelagt av bit- for bit-politikk gjennom kommunale vedtak, men også statlige prosjekter. Eksempler er Eidsfjord resort og gondolbanen til fjelltoppen Rossnos ved Odda, hytte- og veibyggning i villreinområder,
- ➔ Helt avgjørende at KLD tar et overordnet ansvar og ledelse og viser handlekraft i dette arbeidet. Mange andre departementer sektorer som må innrømme og ta sitt ansvar om vi skal lykkes.
- ➔ Det må etableres overordna retningslinjer forankret i politiske ambisjoner og vilje for å sikre villrein fjellet mot inngrep og for å få restaurert og forsterket villreinens leveområder.

- ➔ Det må innføres kunnskapsbasert og helhetlig økosystembasert forvaltningsplaner for alle villreinområdene som sikrer en fagbasert og langsiktig god forvaltning.
- ➔ Ferdsel og forstyrrelser samt sykdom og parasitter er også alvorlige utfordringer som må adresseres tydelig i arbeidet.
- ➔ Alle eksisterende infrastrukturer og inngrep må vurderes opp mot restaureringsbehov. Alle muligheter for biotopforbedrende tiltak må vurderes og tiltak for biotopforsterkning må prioriteres.

Tre trinn som raskt kan igangsettes:

1. Totalforbud mot alle nye inngrep i og inntil villreinområder. Dette må ha tilbakevirkende kraft på prosjekter som er vedtatt, men ikke påbegynt.
2. Rask igangsettelse av konkrete og faglig baserte tiltak innenfor alle de 24 forskjellige villreinområdene.
3. Planvask i alle villreinkommuner for å fjerne vedtatte planer for inngrep, særlig fritidsboliger, som påpekt i NINA-rapport 2117.

Vi trenger bl.a.:

Politisk vilje. Det trengs ambisiøse, overordna nasjonale målsettinger, rammer og styringsgrep. Dette er avgjørende og KLD må være i førersetet. Det må være minimalt rom for kompromisser og minste felles multiplumsløsninger hvis slike er negative for villreinen. Rammer og forvaltning skal settes ut fra villreinens behov, økologi og leveområder og dette må være hovedfokus i et overordna rammeverk for forvaltning av villreinområdene våre.

Nasjonale rammer må styre. Det er helt nødvendig å etablere strukturer der nasjonale miljømyndigheter kan overprøve nye og reversere kommunale vedtak som er dårlige for villreinen. Nasjonale myndigheter v/KLD må kunne gå inn og stanse andre sektorinteresser, kommuner eller andre aktører fra å gjøre inngrep som vil være negative/uheldige for villreinen.

Ambisiøse og kunnskapsbaserte restaureringsprosjekter. Her må f.eks. Hjerkinns-arbeidet være et forbilde og en motivasjonsfaktor for restaurering av arealer i alle andre nasjonale villreinområder. Restaurering og tilbakeføring av reduserte og/eller ødelagte villreinarealer må få hovedprioritet etter stans i nedbygging. Naturvernforbundet minner om at vi er inne i FNs restaurerings-tiår. 15 % av reduserte/ødelagte naturarealer skal restaureres innen 2030.

Redusert motorferdsel. Alle villreinkommuner som har gitt mange tillatelser til motorferdsel må revidere sine motorferdselsplaner og tillatelser. Dette inkluderer også ferdselsårer, stier og veier som må kunne fjernes helt eller stenges i perioder for å sikre viktige trekkruiter. Ferdselsrestriksjoner i sårbare perioder kan være et nyttig verktøy der stenging av stier og løyper og fokus på å redusere omfanget av slike forstyrrelser må komme villreinen til gode. Man kan benytte fond fra vilkårsrevisjoner for å gjenskape trekk og utvide villreinarealer, og nødvendige fondsmidler må være et naturlig krav i alle relevante vilkårsrevisjoner.

Statsforvalteren må kunne ha innsigelser og styring. Det vil være helt nødvendig å gi Statsforvalterne som førsteinstans langt større muligheter for innsigelser mot nye

ødeleggende inngrep. Eidsfjord resort og gondolbane til Rossnos er svært ferske skrekkeksampler. Naturvernforbundet mener at slike prosjekter aldri skulle kommet lengre enn som utbyggers ønskedrøm. Det er jo nettopp denne vanvittige naturnedbygging og -ødeleggelsen som har ført mange arter og naturtyper på rødlisten og som fremdeles er den største trusselen mot villreinen og dens leveområder. Derfor må også statsforvalter få tilbake muligheten til å kunne gi fagbaserte innsigelser på et tidlig tidspunkt hvis en kommune har godkjent planprosess i strid med nasjonal ramme for villrein.

Hyttebygging truer natur. NINA-rapport 2117 (2022) viser at kommune-Norge har vedtatt en betydelig tomtereserve for fritidsboliger også i villreinområder (og mange andre sårbare og verdifulle naturområder). Naturvernforbundet mener at alle villreinkommuner snarest må foreta planvask for å fjerne alle vedtatte planer om fritidsbebyggelse i og inntil villreinområdene. Arbeidet må initieres av nasjonale myndigheter med Klima- og miljødepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet som ledende myndigheter. Hyttebygging også inntil villreinområder må stanses siden influensområdene med stier og skiløyper, økt motorferdsel o.l. er betydelig mye større og har like dramatisk effekt som selve byggearealene.

Alle må bidra. Ingen sektor kan være fredet i dette arbeidet med å redde villreinen. Paragraf 10 i naturmangfoldloven om samlet belastning må defineres tydelig i villreinarbeidet og være faglig førende for framtidig forvaltning. Arbeidet og tiltakene skal sikre at nml § 5 om å sikre langsiktig levedyktighet realiseres. Fotturister, saueneæringen, kraftselskaper, grunneierinteresser med snøskuterløyper, samferdselssektor og mange andre må alle bidra om vi skal greie å redde villreinen for framtida. Både næringsaktørene og de relevante næringsdepartementene må ta villreinens behov på alvor i tråd med kvalitetsnorm og annen fagkunnskap.

Parasitter Sau er dokumentert å være en vektor for overføring av parasitter som kan ha negativ påvirkning på villrein. Et ferskt prosjekt avdekker oppblomstring av saueparasitten *Nematodirus battus*, som overføres til villrein på saltsteinplasser. Naturvernforbundet mener at sau må vurderes mye mer nøye mhp overføring av farlige parasitter til villrein. Men også mer generelt sett i forhold til en helhetlig økosystembasert forvaltning mhp sauens beitepåvirkning og sekundære konsekvenser for høyfjellsøkosystemene.

CWD. Det er nødvendig med fortsatt høy beredskap på overvåking. Når det gjelder CWD etterlyser Naturvernforbundet mer forskning. Vi mener total utskyting gjennom vinter- og helikopterjakt er et altfor drastisk tiltak. Vi støtter KLDs avgjørelse om å avlyse den planlagte jakta på Hardangervidda vinteren 2022-2023. Man kan forvente at CWD vil være i naturen i mange årtier. Det må vurderes å la naturen gå sin gang, gjerne med rovdyr (f.eks. jerv) i områder med CWD, som del av restaurering av våre villrein fjell med et intakt og naturlig dyreliv. Jerven er jo selv en rødlistet art som vi har et internasjonalt bevaringsansvar for samtidig som den er særdeles god til å plukke ut sjuke dyr året rundt. Samtidig må det gjøres mer forskning på vektorer som bringer inn CWD, særlig sau som allerede er kjent som en vektor for farlige parasitter. I arbeidet med Stortingsmeldingen må man tørre å ta utfordringen knyttet til sauens påvirkning av villrein, beiter og økosystem.

Klimaendringer. Naturvernforbundet må også påpeke at menneskeskapte klimaendringer er en særdeles farlig joker som må kalkuleres tungt inn i arbeidet. Endringer i nedbør, nedising, endret vegetasjonssammensetning og endringer insektfauna vil kunne ha betydelige påvirkning på villreinenes framtidige overlevelsesmuligheter.

For villreinen og økosystemene kan klimaendringer bare bufres gjennom å etablerer mer robuste bestander og restaurere fram større og mer fleksible leveområder i alle de 23 villreinområdene våre.

Vi mener dette er noen av de viktigste utfordringene som en Stortingsmelding må ta tak i på et overordna nivå. Lokalt i de enkelte villreinområdene kan det i tillegg være andre utfordringer som ikke er adressert her.

Disse og andre vesentlige temaer som er biologisk og forvaltningsmessig viktige å ta inn i arbeidet med Stortingsmeldingen for villrein ønsker Naturvernforbundet å kunne komme tilbake til underveis i arbeidet.

Mvh Norges Naturvernforbund

Arnodd Håpnes
Fagleder naturmangfold